

ایران

حکومتدک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزته سیدر.

آبونه شرایطی:

بازورلک برینه دک با کو ایجون ۲۳،
باشقه شهراره ۳۵ روبلهرد.
بر آیشی یا کوره ۱۲، باشقه شهرارد
۱۹ روبلهرد.

اعلان فیاتی:

سطری ۳ روبله کرانه کیدن اعلالار
ایجون کتکت ایبلر.

تورک و اسلامه مفید مقالره سحیفه
لرین آچمقدر. درج اولنیان اوراق
اعاده ایبلنر. درج ایبلن مقلاتک

مکالاتی ادمه تشرین ایبلور.

محل اداره:

یا کور، وورنوسکیک وغورنسکی
کوچه لرلک کنجه ۴، نومرولی ایود

"آذربایجان" اداریسی

تلفون نمبر. ۶۰-۳۹

تک نسخه سی ۵۰ قلیک.

اراضی و دولت املاکی نظارتدن

بوله موهه اعان اولورکه اراضی و دولت املاکی نظارتد بینه آذربایجان
جمهوریسی تحت اداره سده اولان با کو ۶ ریئاسی عواد وزیری مغان سحرانک براری
خیول منقده یی ۱۹۱۸ یون اولت الیه کبی مؤایزه (تورخ) سیز اولراق آکین اکملک
ایجون ابق کتد جمهریته، اولارک عومورینه و کتدیله رحمت کس شرکتینه اچاریه
بر لیکتدر.

بو رار اصبر اعلان ۱۵ کورن مدته کسی یی ۵ کورن اول ناریینه ده عواد وزیری
بطرولوقه (ولایت) کتدده ۸ صحرایی مهنس پان. قلمتیقولک تحت صدرانده
حوصس هیز طرفه ایچاریه و بریلنجکدر.

مین وقتدن سکره برار مؤایزه سیز اچاریه و بریلنجکدر. مغان سحرایی براری
اچاریه کتورمک آرزوسنده اولان کند جمیتریه، عضوریه و زحمت کش کندیلر شرکتلری
کاون اول ۵ دن کج اولماق شرطیله بو باره ده (بطرولوقه) قلاغین کندینه کی
خصوصی هیت صدری مهنس قلیتوقه جابلریه عرشه یشیاده ایوب آرزو ایشیک برلک معنی
و مقارنی کورتمیلدر.

برار ۵۰ دسیاین و یوقاری مقدارده علاحده قلملره اچاریه و بریلور. بولرک محلی
صدوری خصوصی یلانه نشانلنددر. همین یلانی بطرولوقه (قلاغین) کندنده
خصوصی هیت صدرنده کورمک مکتدر.

قلملری حصد ایلمه اچاریه و بریکه خصوصی هیت نظارت طرفدن موکلدر.
اچاره حقی اولوقه و بریلنجکدر: ۱) بولایله هر دسیاین ۱۱ نانت اولماق شرطیله، ۲) مال
ایله - اکیلک برلک معنولندن آکین نوکغ هر دسیایندن بوقرارلیه:

- ۱) بوغدا و اخوند نخود اکیله
- ۲) آردا و قارغی دالی
- ۳) باموق اکیله برنجی معنولندن
- ۴) داری اکیله
- ۵) کتدده اکیله
- ۶) هرگا، قاروق و یاغیه اکیله عوخته بوقارنده یازیلان محصولات بریلدر ۳ سوپولی-

هر دسیاینه ۲۰ روبله
بر و سو ایجون و بریلنجک بول ۲۵ قسط ایله و بریلر: یاریسی بری آلدیقده و او بری یاریسده
۲ یول ۱۹۱۸

اچاره حقی و بریلنجک مال محصولات ال- کلمکدن سو کوره و بریلور. باموق و کتدده ایجون
۹ تشرین اول ۱۹۱۸ و غیری بری ایجون ۱ یول ۱۹۱۸ تشرین کج اولماق شرطیله.
اچاره حقی خزینه و یاخود خصوصی سورتشوق (بول یشغ) و برور هیت طرفندن
و بریش قیشار آتور.

اچاره حقی اولراق و برین مالل ایله اچاره دارل طرفندن قارادونلو، مرلی، ساعلی، قلاغین
و سایر شهرنده واقع دولت اراضی آتارلریته تحویل و بریلور. اچاره دارلر سو نوبت ایله
بوراقیدر، و قتن، مقداردن و معصل نوعندن آشیلی اولاقدر. مغان سحرانک براری
اچاریه کتورمش کند جمیتریه عضوریه و زحمتکش کندیلر شرکی اصبر اعلانه کورتمیش
و خصوصی قانونلره اعلان اولمش شرط ایسبله خصوصی هیتله شرطنه باغلامیلدر.
بو شرطیلری اراضی نظارتی دفترخانه سنه (تفوقه جاده سنه ۲۰۰۷) نومرو ۶) با کو اراضی اداره سنده
(دو روزنی جاده نومرو ۸) و کتدده اراضی اداره سنده (کتدده شهرنده) و عواد، شاشی،
کولکایی، قبه اولراری تالیلیک و محل برینه و زری دفترخانه لرنه و همین قلاغین ده
خصوصی هیت دفترخانه سنه (مغان سحرایی مهنس دفترخانه) کورمک مکتدر.
بوقارنده کورتران وقت مدته کند جمیتریه، عضوریه و زحمتکش کندیلر شرکتلری
اچاریه و یلمه مغان سحرایی براری مؤایزه آرزو ایشیک اچاریه و بریلنجکدر.
بو باره ده خصوصی اعلان اولواقدر.

آذربایجان ملی شوراسنده

تشرین ثانی ۲۰ سنه آفتاساعت ده
آذربایجان ملی شورایی، شورار دئیی رسول
زاده محمد امین کج جباری طرفدن آتیلور.
اسلامده آذربایجان حکومتی باش ناظری
فتحلی خان خوسری غیر ناظرلر ایتات وجود
ایلیور.

قفقاسیا مسلمانلری فورولای جوی قفقاسیا
اسلاملاری امور ملیه و مهنس لرلی اداره و منافع
سیاسی ریسی مدافه ایشک اوزر بر مرکز
قومیته تشکیلی طرفی جباری موقا مرکز
قومیته اجرا آتی با کوره اخلان طرفینه تشکی
ایدن با کو قومیته نرک ایشیدی. با کو قومیته سی
بر زمان مرکز قومیته و طبعیته اداره
ایندورک مطروح بولان مرکز قومیته آتیل
و طلیقه موقستی مذکور قومیته تویج
ایلمستدی. مرکز قومیته کچین سه نوایر
آینده دعوت ایبلن ملی قومیته تورخ انستتک
قاریه کوره آذربایجان مجلس مؤساتی
بر آری سو کورمه قسطنطوپولایلی. قفقاسیال
سایب و اوضاع داخلی، ظهور این حوادث
فوق الماده بو کاتگان و بریکه جوی قفقاسیادن
روسیه مجلس مؤساته کیدمک اعضا روسیه
مجلس مؤساتی داخلین دولتی قلبیه
جمع اولراق فرقه ساپهرلی تیر محضوله
درین شهریمک طرفیله جوی قفقاسیا مهنس
تشکیل ایشیلر. جوی قفقاسیا مسلمان فرقرای
طرفندن روسیه مجلس مؤساته نهجیل ۱۶
مسلمان مهنس ساپهرلر طرفندن ریشلنسی
صورتده ۳۳۶ قدر روسیه ایجان مجلس
مؤساتی طویلاق غیر ممکن اولدیشی نظره
آلراق جوی قفقاسیا مرکز مسلمان قومیته
بو مسئله کلی مهنس موصستده بولان
مسلمان اعضا و کاتار ایشی ماس کوردی.
چونکه بولرک مالوی قفقاسیا اهالی اسلامیه
آرستده موجود بولان مختلف سیاسی جبارلری
تشکیل ایبروا هایلک بلودن زاده دوتی قازانمش
موکلر ده یشغ استلال ایبلور؛ تشکیلات مهنس
تعیین استقامتی ایجون بو ذوات الک زیاده
صلاحت ماحی ده بقی ایبلوردی. بو صورتله
ماورای قفقاسیا اسلامین تشکیلات مرکزیه
لریت توارت این ماورای قفقاسیا مهنس
مسلمان اعتدالی ایلروده مجلس مؤسات
طویلاجه قدر کتدی لرلی ماورای قفقاس
مسلمان شورایی ده اعلان ایشیلر. شورا
مهنس ده مصلحت اولان مصلحت فرقرای نماینده لرندن
مشکل بر هیت اچاره ده قیانت ایلدی.
کوردجاشک ماورای قفقاسیا اقلشدن چناروق
آرچیجه اعلان استلال ایشی اوزرینه ماورای
قفقاس مسلمان شورایی بلایع کتدیشی آذر
ایجان شورایی ییله یوزی متاب آذربایجانک
استلالی اعلان آذربایجان حکومت جمهوریته سی
تشکیل ایلمه دی.
ماورای قفقاسیا قلمسی برکده ایکن و
بوراده بولان باشلیجه اوج ملت آرستده تعین
خددو بوق ایکن ملی شورایی برر ملی مؤسات
ایلمه. و یقینه ادره بلایع محدود و معنوده
ایلی. اعلان استلال کیشی ملی شورایی برر
ملی مؤسه حالندن چناروق دولت مؤساتی
شکلنی اولوردی. ایزلرک بالک کورکلره

Cümə, 22 noyabr 1918-ci il, nömrə 47

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 15 səfərlmüzəffər sənə 1337. 22 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ƏRAZİ VƏ DÖVLƏT ƏMLAKI NƏZARƏTİNDƏN

Bununla ümuma elan olunur ki, Ərazi və Dövlət Əmlakı nazirinin qərardadına binaən [görə], Azərbaycan Cümhuriyyəti təhti-idarəsində [idarəsi altında] olan Bakı quberniyası, Cavad uyezdi, Muğan səhrasının yerləri işbu il müddətində, yəni 1919 kanuni-əvvəl [dekabrın] 31-inə kimi **müzayidəsiz [hərracsız] (torqsuz) olaraq əkin əkmək üçün** ancaq kənd cəmiyyətlərinə, onların üzvlərinə və kəndlilər zəhmətkeş şirkətlərinə [kəndlilərin qurduqları əmək birliklərinə] icarəyə veriləcəkdir.

Bu yerlər işbu elandan 15 gün müddətinə kimi, yəni 5 kanunu-əvvəl tarixinədək Cavad uyezdi Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində Muğan səhrası mühəndis[i] P. N. Klimenkonun təhtisədarətində [başçılığı altında] xüsusi heyət tərəfindən icarəyə veriləcəkdir.

Müəyyən vaxtdan sonra yerlər müzayidəsiz icarəyə verilməyəcəkdir. Muğan səhrası yerlərini icarəyə götürmək arzusunda olan kənd cəmiyyət-

ləri, üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkətləri kanuni-əvvəl[in] 5-indən gec olmamaq şərti ilə bu barədə də Petropavlovka (Qalaqayın) kəndindəki xüsusi heyət sədri mühəndis Klimenko cənablarına ərizə pişnihad [təqdim] edib arzu etdiyi yerin məhəllini [yerini] və miqdarını göstərməlidir.

Yerlər 50 desyatın və yuxarı miqdarda əlahiddə qitələrlə [ayrı-ayrı hissələr halında] icarəyə verilir. Bunların məhəlli [və] hüdudu [yeri və sərhədi] xüsusi planda nişanlanmışdır. Həmin planı Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində xüsusi heyət sədrində görmək mümkündür.

Qitələri hissə ilə də icarəyə verməyə xüsusi heyət nazir tərəfindən müvəkkildir.

İcarə haqqı üç növlə veriləcəkdir:

1. Pul ilə – hər desyatına 11 manat olmaq şərti ilə;

2. Mal ilə – əkiləcək yerin məhsulundan əkin növünün hər desyatın[in]-dən bu qərar ilə:

1) Buğda və yaxud noxud əkilərsə 5 put

2) Arpa və qarğıdalı əkilərsə 2/7

put

3) Pambıq əkilərsə birinci məhsuldan 3 put

4) Darı əkilərsə 10 put

5) Küncüd əkilərsə 3 put

Hərgah kartof və bağça əkilərsə, əvəzinə yuxarıda yazılan məhsulat verməlidir.

3. Su pulu – hər desyatınə 25 rublə.

Yer və su üçün veriləcək pul 2 qist [hissə, pay] ilə verilir: yarısı yeri aldıqda və o biri yarısı da 1 iyul 1919-da.

İcarə haqqı veriləcək mal, məhsulat ələ gəldikdən sonra verilir. Pambıq və küncüd üçün 1 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1919 və qeyriləri üçün 1 iyul 1919 tarixdən gec olmamaq şərti ilə icarə haqqı xəzinəyə və yaxud xüsusi sborşçikə (pul yığan) verib, heyət tərəfindən verilmiş qəbzələr alınır.

İcarə haqqı olaraq verilən mallar isə icarədarlar tərəfindən Qaradonlu, Mürsəlli, Saatlı, Qalaqayın [kəndlərində] və Salyan şəhərində vəqə dövlət ərzaq anbarlarına təhvil verilir. İcarədarlara su növbətlə buraxılıb, vaxtdan, miqdardan və məhsul növündən asılı olacaqdır. Muğan səhrasındakı yerləri icarəyə götürmüş kənd cəmiyyətləri üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkəti işbu elanda göstərilmiş və xüsusi qanunlarla elan olunmuş şərait əsası ilə xüsusi heyətlə şərtnamə bağlamalıdır. Bu şəraitləri Ərazi Nəzarəti dəftərxanasında (Telefon caddəsində, nömrə 6), Bakı Ərazi İdarəsində (Vodovozni caddə, nömrə 8) və Gəncə Ərazi İdarəsində (Gəncə şəhərində) və Cavad,

Şamaxı, Göyçay, Quba uyezdləri naçalnik və mahal pristavları dəftərxanalarında və həmçinin Qalaqayında xüsusi heyət dəftərxanasında (Muğan səhrası mühəndis dəftərxanası) görmək mümkündür.

Yuxarıda göstərilən vaxt müddətində kənd cəmiyyətlərinə, üzvlərinə və zəhmətkeş kəndlilər şirkətlərinə icarəyə verilməyən Muğan səhrası yerləri müzayidə ilə [hərracla] arzu edənlərə icarəyə veriləcəkdir. Bu barədə xüsusi elan olunacaqdır.

Ərazi naziri dəftərxanası

AZƏRBAYCAN MİLLİ ŞURASINDA

Təşrini-saninin [noyabrın] 20-sində, axşam saat 9-da Azərbaycan Milli Şurası, Şura rəisi Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəy cənabları tərəfindən açılır. İclasda Azərbaycan Hökuməti Baş naziri Fətəli xan Xoyski, qeyri nazirlər isbatı-vücut [iştirak] edirlər.

Əvvəlcə Şura rəisi, Milli Şuraya daxil edilən Azərbaycan Məclisi-Məbusanı (Parlamani) təşkili haqqında layiheyi-qanuniyyə [qanun layihəsi] əsbabi-mövcibəsini [lüzumlu hala gətirən səbəbləri] oxuyur. Layihə budur:

Müvəqqət Azərbaycan Parlamanı (Məclisi-Məbusan) təşkili haqqında layiheyi-qanuniyyə əsbabi-mövcibəsi

1918 sənəsi aprel ayında toplanan Ümumqafqaziya Müsəlmanları Qurul-

tayı Cənubi Qafqaziya islamları ümuri-milliyə və mədəniyyətlərini [milli və mədəni məsələlərini], idarə və mənafevi-siyasiyyətlərini müdafiə etmək üzərə bir Mərkəzi Komitə təşkili tərhini [planını] cızaraq, müvəqqədən Mərkəzi Komitə icraatını [fəaliyyətini] Bakıda inqilab təriqi [yolu] ilə təşəkkül edən Bakı Komitəsinə tərək etmişdir. Bakı Komitəsi bir zaman Mərkəzi Komitə vəzifəsini idarə edərək, mətruh bulunan [təmali qoyulan] Mərkəzi Komitəni təsis və vəzifeyi-müvəqqətesini [müvəqqəti olaraq işlərini] məzkur [adı çəkilən] komitəyə tövdi eyləmişdi [təpşirmişdi]. Mərkəzi Komitə keçən sənə noyabr ayında dəvət edilən Milli Komitələr Konfransının qərarına görə, Azərbaycan Məclisi-Müəssisənini [Təsisçilər Məclisini] bir ay sonraya qədər toplamalı idi. Fəqət, əhvali-siyasiyyə [siyasi vəziyyət] və övzayi-daxiliyyə [daxili vəziyyət], zühur edən həvadisi-fövqələdə [meydana gələn fəvqələdə hadisələr] buna imkan verməyərək, cənubi Qafqaziyadan Rusiya Məclisi-Müəssisənina gedəcək əza [nüməyəndələr] Rusiya Məclisi-Müəssisənini dağıldığından dolayı Tiflisə cəm olaraq, firqə siyahılarını təbiri-məxsusla [xüsusi ifadələrlə] dərinləşdirmək təriqi [yolu] ilə Cənubi Qafqaziya Seymini təşkil etdilər. Cənubi Qafqaziya müsəlman firqələri tərəfindən Rusiya Məclisi-Müəssisənina seçilən 14 müsəlman məbusu [millət vəkili] siyahıların firqələr tərəfindən dərinləşməsi surəti ilə 44-ə qədər çoxaldı. Azərbaycan Məclisi-Müəssisənini toplamaq qeyri-

mümkün olduğunu nəzərə alaraq, Cənubi Qafqaziya Mərkəzi Müsəlman Komitəsi bu məsələnin həllini Seym müəssisəsində bulunan müsəlman əzaya [nüməyəndələrə] vəgüzar etməyi [təpşirmağı] münasib gördü. Çünki bunlar Mavərayi-Qafqaz [Zaqafqaziya] əhaliyi-islamiyyəsi arasında mövcud bulunan müxtəlif siyasi cərəyanları təmsil edər və əhalinin milyondan ziyadə rəyini [səsini] qazanmış müvəkillərdi [vəkillərdi, nüməyəndələrdi] deyə istidlal [hesab] edir, təşkilati-milliyənin [milli təşkilatın] təyini-istişaməti [istişamətini təyin etmək] üçün bu zəvat [şəxslər] ən ziyadə səlahiyyət sahibidir deyə tələqqi [qəbul] edirdi. Bu surətlə, Mavərayi-Qafqaz islamlarının təşkilati-mərkəziyyələrinə [mərkəzi təşkilatına] təvərus edən [sahib çıxan; onun mirasını əlinə keçirən] Mavərayi-Qafqaz Seymi müsəlman əzaları iləridə Məclisi-Müəssisən toplanıncaya qədər kəndilərini Mavərayi-Qafqaz Müsəlman Şurası deyə elan etdilər. Şura, Seymə daxil olan müsəlman firqələri nüməyəndələrindən mütəşəkkil [ibarət] bir heyəti-icraiyyə [icraiyyə heyəti] dəxi intixab eylədi [seçdi].

Gürcüstanın Mavərayi-Qafqaz İttifaqından çıxaraq, ayrıca elani-istiqlal etməsi üzərinə Mavərayi-Qafqaz Müsəlman Şurası bittəb kəndisini Azərbaycan Şurayı-Millisi və bunu mütəəqib [bunun ardınca] Azərbaycanın istiqlalını elan və Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsinə təşkil eylədi.

Mavərayi-Qafqaz qitəsi birlikdə ikən və burada bulunan başlıca üç

millət arasında tayıni-hüdüdü yox ikən [sərhədlərin müəyyən edilmədiyi dövrdə], milli şuralar birər milli müəsisşələr idi. Vəzifələri də bittəb məhdud və mədud [az sayda] idi. Elani-istiqlal keyfiyyəti ilə şuralar birər milli müəsisşə halından çıxaraq, dövlət müəsisşəsi şəklini alırlardı. Azərbaycan yalnız türklərlə məskun deyildir. Bunun üçün də Azərbaycan Şurayı-Millisi Azərbaycan ərazisində yaşayan bütün millətləri təmsil etməli idi. Həm Şurayı-Millisi, həm də Hökumət bunun lüzumunu idrak edirlərdi. Fəqət əhvali-fövqələdə və məmləkətin ərazisini düşmənlərdən təmizləmək keyfiyyəti bir aralıq qüvvəyi-təşri'yənin [şəriət gücünün, şəriət məhkəməsinin] tətlini belə mövcib olduğundan [lüzumlu hala gətirdiyindən], bu əməliyyənin tətbiqinə şimdiki təvəssül olunur [girişilir]. Müəyyən bir ərazi üzərində icrayi-hökm edəcək qəvanin vəz edən [qanunlar qoyan] bir məclisi-təşri'yə [şəriət məclisi, məhkəmə] üçün yalnız bir milləti təmsil etmək kafi olmadığı kimi, 44 kişilik ufaq bir məclis halında olmaq dəxi mümkün deyildir. Əlavə-bər-in [buna əlavə olaraq] Azərbaycan müsəlmanlarının həyati-xüsusiyyətləri [xüsusi həyatları] nöqtəyi-nəzərindən məclisi-mizdə bulunan müxtəlif siyasi cərəyan nümayəndələrindən başqa, camaat müəsisşələri ilə doğrudan-doğruya vilayətlərdən göndərilən nümayəndələrin vücuduna da böyük bir lüzum vardır. Bakı quberniyası ilə Gəncə quberniyası, Zakatal okruqu və İrəvan ilə

Tiflis quberniyalarından birər hissəsi Azərbaycan ərazisini təşkil etməkdədir. Bu ərazi üzərində “Qafqaziya təqvimi”nin hesabı üzərinə tamam rəqəmlə 2750000 nüfus vardır. Bundan 1900000-i islam, 500000-i erməni, 230000-i rus, sairisi də müxtəlif millətlərdir.

Hər məbus üçün 24000 nüfus miqyas alarsaq, müsəlmanlar 80, ermənilər 21, ruslar 10, almanlar 1, yəhudilər 1 məbus çıxarır. Digər xırda millətlər isə miqyas təşkil edəcək dərəcədə olmayırlar. Fəqət gürcü ilə polyak digərlərinə nisbətə daha ziyadə bir əqəliyyət [azlıq] təşkil eylədiklərindən, onlara dəxi betövri-istisna [istisnai hal olaraq] birər nümayəndəlik verilə bilər.

Əqəliyyətdə [azlıqda] bulunan millətlərin hissələrinə gələn nümayəndələr tamamilə cəlb olunmaq lazım ikən, bittəb müsəlmanlardan mövcud bulunan 44 Şura əzası [üzvü] təfriq olunaraq [ayrılıraq, hesabdan çıxarılıraq] yalnız 36 zat yenidən cəlb olunacaqdır. Cəlb etmək haqqını Şurayı-Millisi şəhər idarələri ilə milli komitələrə müraciətlə tətbiq edir. Yalnız, mərkəzi-məmləkət [ölkənin mərkəzi] bulunan Bakıda bir istisna olaraq şəhər idarəsindən əlavə sinfi müəsisşələrdən dəxi nümayəndə istənilir.

Layihəyi-qanuniyyə məvaddı [məddələri]:

1) Azərbaycan Parlamanı (Məclisi-Məbusan) 120 əzadan ibarətdir.

2) Azərbaycan Parlamanı, Azərbaycan

can Məclisi-Müəsisanı dəvət olun-caya qədər aşağıdakı tərtiblə intixab olunmuş [seçilmiş] əzadan təşəkkül edir:

A) Rusiya Məclisi-Müəsisanına dörd müxtəlif siyasi firqə siyahıları mövcubincə [əsasında] Mavərayi-Qafqaz [Zaqafqaziya] əhaliyi-islamiyyəsi tərəfindən intixab olunub da, sonra Mavərayi-Qafqaz Seymində əza sifəti ilə bulunmuş və bədəhu [sonra] Azərbaycan Şurayi-Millisini təşkil etmiş 44 zətdən.

B) Azərbaycan bələdiyyələri müsəlman əzası ilə əskidən mövcud bulunan Milli Müsəlman Komitələri Əzası tərəfindən intixab olunmaq surəti ilə cəlb olunacaq zəvatdan.

C) Əqəliyyətdə [azlıqda] bulunan millətlərin səlahiyyətdar müəssiseyi-milliyələrindən [milli qurumlarından] cəlb olunacaq zəvatdan.

Ç) Bakı Həmkarlar Şurası ilə Sovet Syezd, Tüccar və Ərbabi-Sənaye İttifaqından cəlb olunacaq zəvatdan.

3) Əsasən mövcud olan 44 əzaya əlavə olunacaq əza bu nisbətlə cəlb olunacaq:

A) Əhaliyi-islamiyyə tərəfindən Bakı 5, Göyçay uyezdı 2 (biri şəhər, biri uyezd), Cavad 2 (biri şəhər, biri uyezd), Quba 3 (biri şəhər, ikisi uyezd), Lən-kəran 2 (biri şəhər, biri uyezd), Şamaxı 2, Gəncə 3 (biri şəhər, ikisi uyezd), Ərəş 2, Cavanşir 1, Zənəgəzur 2, Qazax 1, Cəbrayıl 1, Nuxa 2 (biri şəhər, biri uyezd), Şuşa 2 (biri şəhər, biri uyezd), Zaqatala 2 (biri şəhər, biri mahal). İrəvan vilayətinin Azərbaycana keçən

hissəsi 3, Tiflis vilayətinin Azərbaycana keçən hissəsi 1.

B) Əqəliyyət təşkil edən millətlərdən:

Erməni əhalisi tərəfindən: 8 Gəncə erməni əhali komitəsindən, 8 Şuşa erməni əhali komitəsindən, 5 də Bakı erməni komitəsindən.

Rus əhalisindən: Bakıdakı Rus Milli Şurasından 10.

Alman əhalisi təşkilati-milliyəsindən [milli təşkilatından] 1, Yəhudi Şurayi-Millisindən 1, gürcü komitəsindən 1, polyak komitəsindən 1.

Bakı Həmkarlar Cəmiyyəti Şurasından 3, Bakı Sovet Syezd, birja və ticarət-sənaye cəmiyyətlərindən müştərəkən [birgə] 2.

Qeyd 1: Bələdiyyəsi və milli komitəsi olmayan qəzalar nümayəndələrini köy obşestva [cəmiyyəti] nümayəndələrinin ictimiasında [yığıncağında] təyin edə bilərlər.

Qeyd 2: Əhvali-fövqəladəyə məruz bulunan [fövqəladə hadisələrə səhnə olan] yerlərin nümayəndələrini Şurayi-Milli bizzat təyin edir.

Qeyd 3: Şurayi-Millinin əsaslı üzvlərini təşkil edən 44 əzadan biri istefa edər, mərhum olar və yaxud başqa bir səbəblə məclisdən çıxarsa, onun əvəzinə mənsub bulunduğu siyahının mürtəbbi [tərtibçisi] bulunan firqə müəssisatı [partiya qurumları] tərəfindən başqa birisi təyin olunur.

Qeyd 4: Cəlb olunacaq əşxasın intixabatı [seçilməsi] şəhərlərdə bələdiyyə rəisləri, uyezdlərdə mirovoy sudyalər [məhkəmə hakimləri] və ya

onların müavini və əqəliyyəyə [azlığa] mənsub millətlərdə milli şura rəislərinin təşəbbüs və nəzarəti ilə icra olunur və intixab olunacaq zəvata kəndi imzaları ilə keyfiyyəti-intixabı müvəz-zəh [seçimin necəliyini izah edən] və müsəddəq [təsdiq edilmiş] etimad-namələr verilir.

İşbu layihə oxunduqdan sonra bütün-bütünə Şura tərəfindən qəbul edildiyindən, maddəbəməddə səsə qoyulması lazım görülməyib, bilittifaq [səs birliyi ilə] qəbul olunur.

Sonra Şura rəisi Ləvazim və Təsər-rüfat Komissiyasına fraksiyalar tərəfin-dən namizədlər göstərilməsi təklifində bulunur. Məhərrəmov təklif edir ki, bu komissiya böyük fraksiyadan iki, kiçik fraksiyalardan birer nümayəndə ol-maq üzərə beş nəfərdən ibarət olsun. Firqələr tərəfindən göstərilən beş nə-fər bunlardan ibarətdir: Camo bəy Hacinski, Abbasqulu Kazımzadə, Rə-him Vəkilov, Məlik-Yeqanov və Hey-bətqulu Məhəmmədbəyov.

Bundan əlavə, Milli Şura Azərbaycan Məclisi-Məbusanının dekabr ayı-nın 3-ündə dəvət olunmasını qərara alır.

Bununla iclas xitam [son] bulur.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Royter acentəliyinin 19 təşri-ni-sanidə [noyabrda] verdiyi məlumat:

- İmperator Karl Venqriya [Macar-ıstan] taxtından əl çəkdi.

- “Frankfurter zeytung” xəbər verir ki, admiral Tirpitz İsveçrəyə qaçıbdır.

- Mosulda olan Türk Ordusu ko-mandanlığına Türkiyə Hökuməti təklif etmişdir ki, general Marşallın Mosulu təxliyə etmək şəraitinə [şərtlərinə] razı olsun və ordunu tərksilah etsin. Zənn edilir ki, Beynənnəhreyndə düşmən qitəatının [hərbi hissələrinin] tərksilahı sühulətlə [asanlıqla] əmələ gələcəkdir.

- Fon Lettov-Forbek komandası altında olan alman qoşunları 14 təş-rini-sanidə mütarikə şəraiti mövcibin-cə [atəşkəs şərtlərinə görə] Çambeşi nəhri üstündə Kasama cənubunda təslim oldular.

- Bazar günü Müttəfiqlər Reyn üzə-rinə yürüşə başladılar. Sübh açılarkən musiqi dəstəsi ilə nəğmələr və urra sədələri gurultusu ilə səfər yollarını tutdular. Qoşun mühafizə məntəqələ-rini keçib, 11 saat əvvəldə mütarikə-nin təyin etdiyi bitərəf xəttə yaxın-laşdılar.

- Fransızlar bütün cəbhə boyu hü-dudu keçib, Belçika yerlərinə – düş-mən tərəfindən buraxılmış yerlərə girdilər. Düşmən əsakirindən [əsgərlə-rindən] bir nəfər də olsa bu millət toprağında qalmayacaqdır.

Alman mətbuatı mütarikə haqqın-da

“Berliner zeytung” qəzetəsi deyir ki, mütarikə haqqında yazılmış olan 35 maddədən ibarət sənəd onu yazanlar-dan ötrü böyük həqarət, rüsvayçılıq-dır.

“T. R.” qəzetəsi yazır ki, mütarikə şəraiti həтта, təzələnmiş halında da bu dörd sənəlik müharibəyə yer üzündə olan digər millətlərdən artıq tabavər [dözümlü] olan millət üçün təcavüzdən ibarətdir. Bu şərait böyük bir milləti təzyiq altına almaq fikrində olanların namus və vicdanlarında silinməz bir ləkədir. Çünki bu şərait təzələnmiş bir halında da təhəmmül edilməz [dözül-məz] tədrici təcavüzdür. Təxliyə müddətinin artırılması yenə də kifayətsizdir. Çünki nəqliyyə vəsailinin [nəqliyyat vasitələrinin] (paravoz, vaqonlar) qarət edilməsi, ərzaq şeylərini şəhərə yürütmək imkanını verməyəcəkdir.

- Almaniya vəkilləri mütarikə şəraitinin imza edilməsi münasibətilə izhar edirlər ki, Almaniya Hökuməti şübhəsizdir ki, üzərinə qoyulmuş məcburiyyəti ifa etməyə çalışacaqdır. Aşağıda imza edən vəkillər bir para maddələrin onların təkidatına görə yüngülləşdirilməsini etiraf edirlər. Lakin şübhə yoxdur ki, təxliyə üçün verilən az müddət və nəqliyyat vəsailinin [vasitələrinin] kifayətsizliyi həmən şəraitin ifasını qeyri-mümkün bir hala salması ilə təhdid etməkdədir. Mütarikə əqdindən [atəşkəs imzalanmasından] sonra, ixtilafda iştirak etməyən arvad və uşaqların üsrətinə [əziyyətinə] nəhayət verməlidir. 50 ay müddətində bütün dünya qarşısında davam edən alman milləti heç bir təcavüzə baxmayaraq öz azadəliyini və ittifaqını mühafizə edəcəkdir. 70 milyondan ibarət bir millət üsrət çəkər, amma ölməz.

İmzalar: Erzberqer, qraf Oberndorf, fon Vinterfeldt.

- İngiltərə bəhriyyə ərkanı [donanma qərargahı zabitləri] ilə görüşməkdən ötrü alman donanmasının Əmələ və Saldat Şurası [Fəhlə və Əsgər Soveti] vəkilləri təşrini-saninin 13-ündə gündüz saat birdə “Köniqsberq” zirehlişi ilə azim olmuşlardır [yola düşmüşdür]. Dəniz mütarikə şəraitinin ifasında müşavir və münsif sifəti ilə müzakirətdə iştirak etmək üçün bəhriyyə qüvvələri naçalniki fon Hipper də əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

- Bükreşdə [Buxarestdə] olub da alman ordusu ilə ora məmurları arasında münasibət saxlayan zabitin verdiyi məlumata görə, Venqriya Hökuməti 11-inci Alman ordusu ilə Makenzen ordusuna əsgər nəqliyyatı üçün hər gün 6 qatar vagüzar etmişdir [ayırmışdır; istifadəsinə vermişdir].

FRANSADA İNQILAB

(Tiflisdə müntəşir [nəşr olunan] “Novoye slovo” qəzetəsinin teleqrafları)

Tiflis, 17 təşrini-sani; Alman Səfərətinin verdiyi məlumat.

Alman sahilindəki alman radio (telesiz) teleqraf istasyonunun havadan qapdığı teleqraf xəbərindən anlaşılır ki, Parisdə və Fransanın digər şəhərlərində inqilab yangısı başlanmışdır. Fransa rəisi-cümhuru Puankare Paris-

dən fərar etmişdir. 5-inci gündür ki, Eyfel bürcündən Tiflisdə məlumat alınmayıb.

Fransa ordusunda əsgərlər şurası

Stokholm, 15 təşrini-sani, İsveçrənin teleqraf agentliyi belə xəbər vermişdir:

Artıq gizlətmək olmaz ki, iki gün bundan əvvəl Fransada fəhlə hərəkəti başlanmışdır. Bu hərəkət ciddiyyətlə genişlənilir. Bazar günü Parisdə böyük mitinqlər və nümayişlər olmuşdur. Bir mitinqdən (ictimə) sonra, fəhlələr nümayiş yapıb, siyasi müqəssirləri azad etməyi tələb etmişlərdir.

Parisdən alınmış məlumata nəzərən, hüduddə olan fransız əsgərlər şurası, alman əsgərləri şurası ilə artıq əlaqə başlamışdır.

Fransada fəhlə hərəkəti

Bern, 15 təşrini-sani.

Kaşən, Klemansodan rica edir ki, həbs olunmuş bütün fəhlə başçılarını azad etsinlər. Hökumət fəhlələr qiya-mı qarşısını almaq üçün tədbirlər it-tixaz etməkdədir [görməkdədir].

İSTANBUL SƏYAHƏTİ HAQQINDA RƏSULZADƏ MƏHƏMMƏD ƏMİN BƏYİN KONFERANSI

(keçən nömrədən məbəd)

Hərbi-ümumi zatən Almaniya ilə İngiltərənin arasında olan müharibə-

dən ədd [hesab] edilməlidir. İki müha-rib [savaşa] zümrələrin əvvəldə biri-nin başında alman, digərinin İngiltərə durduğu bədihidir [açıqdır]. Burada iki mədəniyyət mübarizə edirdi. Alman sənəət [sənaye] və ticarəti, İngiltərə ticarətinə rəqabət etdiyi və hər iki mədəniyyətin özü üçün bir arsa [sahə] aramasıyla istehsalatına da satış mey-danı bulmaq üçün can atdıqlarından dolayı bu iki millətin faydaları [mənfə-ətləri] müqayir [zidd] olurdu.

Almanlar gənc bir millət və olduq-ca mütəşəbbis [təşəbbüskar] bir xalq-dır. Onların güvəndikləri zor və qüv-vələri idi və qüvvətli olduqlarını bütün cahana anlatdılar. İnsafla deyilsə, bu onlar üçün məğlubiyət deyildi. Bu onların siyasətinin bərhəm [qarışıq] olması idi.

İngilislərin dənizlərə təsahübü [sa-hib olması] bir tərəfdən və yürüdükləri siyasəti, millətlərlə rəftarı tamamilə başqa bir tərzdə idi. Almanlar bütün müvəffəqiyyətlərini fəqət yumruq qüvvətlərində görür, vaxt uzandıqca İngiltərəyə müavinət [yardım] edirdi. Müharibənin başında daha zorlu, da-ha dəhşətli almanlar get-gedə yekdi-gərini [bir-birini] təqib edən xətalara uğrayırdı. Hər millətləri və ən axırda Amerika kimi müəzzəm [əzəmətli] bir milləti də öz dəmir yumruğuna qarşı qaldırdı.

Amerika hərbə girdikdən sonra Almanyanın işi fənalaşmağa başlayır. Almaniya onun müharib bir dövlət olmadığını, onun üçün də Avropaya

lazımı miqdarda əsgəri qüvvə çıxaramaz zənn edirdi. Bunlar həp yanlış oldu. Almanlar təsəvvürlərində, xətalı siyasətlərində də əsla nəzakət bilməz olduqları üçün dost və düşmənlərini özlərindən incitmişlərdi. Türklərə qarşı yürütdüyü siyasətdən dolayı, hətta türk məhafilində [dairələrində] də nifrət qazanmağa başlamışdı. Qafqazya məsələsində Almanıyanın siyasət yaramazlığı meydana çıxdı.

Onun Estlandiya [Estoniya], Kurlandiya [Latviya], Liflandiya və işğal etdiyi başqa məmləkətlərdə verdiyi hərəkəti, eynilə türklər də Qafqaziyada öz irqləri üçün etmək istərlərdi. Lakin burası Almanıyanın keyfinə müqayir [zidd] gəlirdi. Hətta Azərbaycanın kəndisinə ittixaz etdiyi [seçdiyi] paytaxtını gizlicə bolşeviklərə vermək istədi.

İləridə ərz etdik ki, Türkiyənin hər-bə girməkdən məqsədi Rusiya çarizmini sərniğun etmək [yixmaq] idi. İştə, türk bu məqsədə nail olmuşdu. Ona binaən [görə] də sülhü əvvəlcə etmək lazım idi. Çünki Türkiyə üçün artıq məqsədi-hərb [müharibədə güdü-lən məqsəd] qalmamışdı. Bu da hasil olduğu zamanlarda sülh əqd edilsəydi [bağlansaydı], qazanc çox olardı. Bu babda [barədə] İttihad və Tərəqqi ricalı-dövləti [dövlət adamları] millət tərəfindən tənqid edilməkdədir. Bil-məm, istənildiyi vaxt hərbdən çıxmaq səhl [asan] idimi? Buna da vəsait mümkün idi ya yox məsələsi məchul-

dur. Fəqət hər nədənsə türklərlə müttəfiqlərinin arası açılmışdı. Bunu da təsviyə [aradan qaldırmaq] üçün Tələt paşa Berlinə əzimet etdi [getdi]. Oradan da döndüyü kimi sülhə girişmək tərəfdar[ı] olduğunu göstərdi. Məlum olur ki, yolda Avstriyanın və Bolqariyanın əhvalını Tələt paşa epey tədqiq etmiş imiş.

Bu zamanda idi ki, Bolqariyada qarqışalığ [qarışılıq] başladı. Əsgər dönüklük göstərdi. Düşmənlər Bolqariyanı sıxışdırmağa başladı. O da bütün cəbbəxanasını anbarlara qoyur, onu da Müttəfiqlər kontrolu altına verir. Böyləliklə, Türkiyənin Mərkəzi dövlətlərlə münasibəti [əlaqəsi] qət olur [kəsilir]. Digər tərəfdən də Avstriyanın da halı bərhəm olur [qarışır] xəbərləri gəlirdi. Şu sırada idi ki, Almanıyanın özündə də daxili hərəkətlər çıxdı. Artıq, Almanıya da kəndi zə'fini [zəifliyini] və müvəffəqiyyət-sizliyini etiraf etməli idi. Zatən, böylə müvəffəqiyyətsizlik bu gündən deyil, ta almanların Paris üzərinə hücum etdikləri zaman arxalarına baxmadan pək məğruranə Fransa paytaxtına zərbə endirməyə çalışdığı zaman meşəyə gizlənmiş fransız ordusunun onları yardığı gündən başlanmışdı. Bu yarışdan başlayaraq, gündən-günə ricət [geri çəkilmə] davam edir. Nəticədə bugünkü hal meydana gəlir.

Nəhayət, Almanıyanın özündə hökuməti sıxışdırmağa başlayırlar. Üsuli-idarənin dəyişməsi, hökumət məmurlarının məsul olması məsələ-

sindən mübərta [uzaq] qalmış Almaniyada parlamantarizm başlayır. Az bir zamanda millət özü öz idarəsi başında müntəxəb [seçilmiş] kişilər qoymaq arzusuna düşür. Almaniya halı Türkiyəyə də təsiri-nüfuz edir. Türkiyə də daxili təşkilatı yolunda olmadığına, onları müntəzəm etmək üçün çalışırdı. Bu zamanda idi ki, burada da hökumət böhranı başladı. İstefa vermiş hökumət əvəzində yeni bir hökumət gəldi.

Ta Tələt paşa kabinəsi getməmiş, Avstriya Hökuməti münfəridən [tək başına] Müttəfiqlərə sülh təklifini etmişdi. Hətta fransızlar da öz müvəfəqiyyətlərini bildiklərinə, “Klemanso bu notanın cavabını keçmiş nitqində vermişdir” demişlər. Avstriyanın bu müraciəti etinasız qalmışdı. Ondan sonra Vilsonun nitqlər[i] əsnasında sülh şəraiti [şərtləri] haqqında anlatdığı 14 maddəni almanlar da təsvib [təsdiiq] edib, müttəfiqən [birgə] tərəfi-müqabilə [qarşı tərəfə] mütarikə təklif etmişlərdi. Bu maddələrin 13-üncüsündən belə sezilir ki, türklər məskun olduğu yerlərdə tam hakimiyyət onların; türklərdən qeyri olan millətlər ayrı hökumət quracaqdır.

Bunun üzərinə Vilson nitqində dörd maddədən ibarət bir şey də əlavə edir ki, heç bir millət üçün bir dövlət təbəəliyindən çıxıb, digərinə keçmək olmaz.

Alman və Avstriyanın müraciətinə Vilson cavab verməyib, sonra anlatdı ki, Almaniyada imperator olduqca mütarikə olmayacaqdır. Onun üçün

kayzer taxtından əl çəkdi. Vəliəhd də qəbul etmədi.

Baxırsınız ki, hər yerdə hökumət böhranı sühulət kəsb edərsə [yüngülləşərsə], Türkiyədə nədənsə bir az çətinliklə olur. Burada bir də Parlaman böhranı oldu. Səbəb də o idi ki, Parlaman külliyyətli bir firqə təşəkkül edib, bunun bir müxalif firqəsi yoxdur. Onun üçün də “İttihad və Tərəqqi” firqəsi şübhələndi, tez bir zamanda “Hürriyyətərvəran” firqəsi meydana gəldi. Hamısı buna bəyani-etimad etdi [etimad göstərdi]. Ümumi sülh müzakirətini [danışıqlarını] təklif etmək mümkün deyildi. Almaniya ilə Müttəfiqlər arasında israr edilir, Türkiyə ilə də Almaniyanın əlaqəsi kəsilmişdi.

Yeni Parlaman da proqramı başında bütün dağınıq ordunu toplamaq, Qafqazı boşaltmaq, almanların Türkiyədən getməsi, siyasi cinayətkarların, sürgünlərin vətənə övdəti [qayıması] müsaidəsi və bir çox böylə maddə qəbul etdiyi kimi, Boğazların şimdilik Müttəfiq dövlətlər və Amerikanın təhti-işğalında [işğal altında] qalmasını qəbul etdi.

Bu ancaq mütarikədir və ümumi konfransadək hökmü vardır. Siyasətdə cəlvələr [sürprizlər] pək müxtəlif ola bilər. Kim deyərdi ki, iki ay əvvəl Paris üzərinə yürüyən o möhtəşəm ordu birdən-birə böylə məğlub bir hala düşəcəkdir? İki ay əvvəlki halət böylə bir vəziyyətə təbəddül eyləyəcəkdir [çevriləcəkdir]? İmdidən də gələcək xüsusunda bir şey söyləmək imkan

xaricindədir. Firəng və İngiltərə, Amerika ordusu Batum təriqi [yolu] ilə gəlib, Qafqaziyadan keçəcəkdir. Ola bilsin ki, gəlib buradan da keçsinlər. Yaxud buranı özlərinə bir üssül-hərəkə qərar verəcəkdir [hərəkət mərkəzi, baza seçəcəkdir].

Bunu da zənn etmək olmaz ki, bu gün bütün cahanın 14 maddələri ilə hüsntəvəccöhünü qazanmış Vilson ümumu iğfal etmək [aldatmaq] üçün bir blef yapsın. Yəqin ki, o da bu gün bir qüvvət qarşısındadır. Hər şeydən daha qüvvətli olan millətlər hüququ qarşısında bir cəmilə yapmaq [kənül alan yaxşı bir addım atmaq] üçün tədil [mötədilləşdirmə; yumuşaltma] və təfsirlər [şərhlər; yozumlar] ola bilər. Lakin bu prinsiplər bütün-bütünə məhv olan fikri doğru deyildir.

Bolşevizm bir yorğunluq fikridir. Millətlərin hüquqi-mədəniyyəsi [mədəni hüququ] fikri də bu yorğun və parçalanmış Rusiyadan doğdu. Əgər bu sosializmanın əsaslarından biri olan bu maddə cahil Rusiyada məsxərə şəklində [gülünc şəkildə] oldu isə də, artıq Avropanın yarısı bununla müstövli olmuşdur [dolmuşdur; tutulmuşdur].

Şübhəsiz bu qədər qan tökmənin bir nəticəsi, bir səmərəsi olacaqdır. O səmərə də bəşəriyyətin, insaniyyətin, millətlərin yekdigəri hüququnu tanıyan “Cəmiyyəti-Əqvam” [Millətlər Cəmiyyəti] təşkil edəcəkdir.

Onu da bilməlisiniz ki, bu şüar böylə nahaq qan tökməkdən bıqmış,

yorulmuş bütün bəşəriyyətin nəticəyi-əfkəridir [düşüncələrinin nəticəsidir].

İştə onun üçün xalqımız da öz hökumətləri arxasında dursunlar. Haqq-hüquqa layiq olduqlarını isbat etsinlər. Bu da macərə yapsınlar demək deyildir. Maddətən tabe olmaq, mənən də tabe olmaq deyildir. Gələnlər də bizdəki intizamı, bizdəki birliyi görüb hörmət etmək məcburiyyətində olacağı aşkardır. Ondan maəda [başqa], şəhərimizə gəlmək istəyən ordu, bir paraları kimi, təkrar qarqaşalıq salmaq üçün gəlməyir. Onlar gəlib buradan gedəcək və Rusiyanı toplayacaqlar. Burada hökumətin qaim [mövcud; möhkəm] olduğunu gördükdən sonra onlar bizə riayət edər. Bizim hökumət də o hökumətlə etilaf edə [uzlaşa] bilər. Bunun üçün xalqımız da özünü toplayıb təşkil etdiyi hökumətə müavinət [yardım] etməlidir. Həyəcana imkan yoxdur. Məyusiyyətə [məyus olmağa] gəlməz. Cürbəcür küçələrdə danışılan sözlərdən artıq təşvişə düşülməsin. Vəzifəmiz kəndi idarəmizi müdafiə etmək olacaqdır.

Yarıdan Parlamən adından lazımı yerlərə müraciət edilər, teleqraflar çəkilər. Öylə olammas ki, bu gün hər millətin öz kökü üstə bitməsi tərəfdarı olan bir dövlət rəisi, yaxud mədəni Avropa cümlənin səsini eşitdiyi halda, bizləri eşitməyə qadir olmasın. Yaxud, ümum cahanı iğfal etsin [aldatsın].

Bu gün Avropanı millətlərin haqq-hüququnu tanımağa məcbur edən yarınkı məhkəməyi-kübradır [ən böyük

məhkəmədir]. Yəqin ki, orada bizim də haqqımız aranılır. Biz də istədiyimizə nail olarıq. Bu gün millətlər hüriyyəti tərəfdarı olanlar da ədalətsizliyin zirvəsinə qalxıb da bir şey yapammazlar.

M. H.

QƏZETƏLƏRDƏN

Hacı-Tərxanda burjuyların səfərbərliyə dəvəti

“H. K.” qəzetəsində təşrini-saninin [noyabrın] 10-undan burjuyların səfərbərliyə alınmaları barəsində bir əmr dərc və təb’ [çap] edilmişdir:

Cümhuriyyətin Hərbi Şura qətnaməsi, Hacı-Tərxan nahiyəsi və mavərayi-bəhri-Xəzər [Xəzərönü] hərbi şurası və Hacı-Tərxan quberniya hərbi komissarı əmri mövcubincə [əmrinə əsasən] əhaliyə elam edilir [bildirilir] ki, qeyri-zəhmətkeşlərin səfərbərliyə alınmaları qət edilmişdir. Qeyri-zəhmətkeşlər, yəni burjuylar, fabrika sahibləri, zavod sahibləri, kapitalistlər, möhtəkirlər, rahiblər və əks-inqilabçılar, əsgərlik etmişlər-etməmişlər bilafərqi-dinü-milliyət [din və milliyət fərqi qoyulmadan] bütün Hacı-Tərxan qəzasında 1890-cı ildə təvəllüd edənlərdən [doğulanlardan] 1896-cı sənədə təvəllüdə-dək əsgərliyə alınacaqlar.

Səfərbərliyə düşənlər Hacı-Tərxan qəzası Əsgəri Siyahı İdarəsinə [Hərbi Qeydiyyat İdarəsinə] (səbiq Əxzi-Əsgər [Hərbi qulluğa çağırış] [İdarəsi] həyəti,

Qırmızı qışlalar) pasport yaxud başqa şəxsiyyətini göstərəcək sənədlər və mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə [hərbi mükəlləfiyyət] barəsindəki kağızları ilə gəlməlidirlər.

Səbiq səfərbərlikdən azad edilmiş əşxas [şəxslər] şimdiki səfərbərliyə də gəlməlidir.

Səfərbərlik təşrini-saninin 15-dən 23-dək davam edəcəkdir.

Bütün dairə [sahə] milissiya naçalnikləri, məhəllə komitələri, volost hərbi komissarları cəm edilmişləri Hacı-Tərxan qəzası Əsgəri Siyahı Şöbəsinə götürməlidirlər. Vaxti-müəyyənədə [təyin edilmiş vaxtda] gəlməyənlərin məsuliyyəti məhəllə komitələri, milissiya naçalnikləri, hərbi komissarlar üzərinə düşür.

İmza etmişlər:

Qəza hərbi komissarı Klyuykov;

Hacı-Tərxan qəza Hərbi Siyahı Şöbəsinin müdiri Nikultsev.

Çiçerinin notası

Çiçerinin notasını Vilsona yetirmək üçün Norveç nümayəndəsinə vüsul edilmişdir [çatdırılmışdır]. Bu notada Rusiyanın vaqə olacaq sülh müzakirətində [danışqlarında] iştirak etməyə hazır olduğu izhar edilir [bildirilir]. Sonra, Murman, Arxangelsk və Sibir yadan Amerika əsgərlərinin nə zaman gecədəkləri Vilsondan sual olunub, İrlandiya, Misir, Hindistan və Filip cəzirlərinin [Filippin adalarının] azad edilmələri haqqında Vilsonun notasında tələbat olmadığı göstərilir. Notanın

axırında Çiçerin gələcək Millətlər İttifaqının Rusiyadan pay almaqdan ötrü bir səhmdaran [səhmdarlar] şirkəti sifətini haiz olub-olmadığına aşkara surətdə cavab verilməsini tələb edir. Cavab alınmadığı təqdirdə Rusiya bu nəticəyə gələcəkdir ki, Müttəfiq dövlətlər Rusiya camaatından bac və yer almaq niyyətindədirlər və onların tələbatı o qədər ağırdır ki, onlar öz tələbatlarını Rusiya camaatına bildirmək istəməirlər.

Kuban və Ufa

Kuban nahiyə hökuməti şurasının iclaslarının birində, Ufada Avksentiyev başda olmaq üzrə təşkil edilmiş hökumətlə nə tövr münasibətdə bulunmaq məsələsi müzakirə edilmişdir. Bəyani-əfkardan [fikirlər bildirildikdən] sonra Kuban nahiyə hökuməti bu nəticəyə gəlmişdir: Ufada təşkil edilmiş hökumət Kuban Hökuməti ilə əlaqədar ola bilməz. Bundan əlavə, Ufa Hökuməti özünün etiraf edilməsi [tanınması, qəbul edilməsi] və ya münasibət başlanması haqqında Kuban Hökumətinə heç bir müraciətdə bulunmamışdır. Ələlümum [ümumiyyətlə] Kuban Hökuməti izhar etmişdir ki: Kuban Hökuməti ancaq öylə hökuməti təsdiq edə bilər ki, onun təşkilində Kuban nahiyə əhalisi iştirak etmiş olsun. Buna binaən Ufa Hökuməti məsələsi növbəti məsələlər cərgəsindən qaldırılmışdır.

* * *

- Qəzetələrin verdikləri xəbərlərə görə, Xarkovda şəhər kənarında bol-

şevik mətbəəsi kəşf edilmişdir. Mətbəədə bir çox makina və əhalini üsyana dəvət edən rus və alman lisanlarında təb' [çap] edilmiş intibahnamələr [təbliğat vərəqələri] tapılmışdır. Mətbəədə işləyən beş nəfər müsəlləh [silahlı] adam tutulmuşdur. Tutulanların iki nəfəri arvaddır.

MƏTBUAT ALƏMİNDƏ

Azərbaycan Milli Şurasının güşadı [açılışı] münasibətilə, Gürcüstanda müntəşir [nəşr olunan] “Qruziya” qəzetəsi yazır:

Qonşu cümhuriyyətin qanun və dövləti nizam verici müəssisəsinin güşadını səmimi qəlbədən təbrik edirik. İşbu tarixi günlərdə iniqad etmiş [təşkil edilmiş] Məclisi-Milli və Azərbaycan müsəlmanlarının istiqlaliyyət tərəfdarı olduqlarını saf dil [qəlb] ilə təbrik edərək, muxtariyyət həyatı ilə yaşamalarını diləyirik.

Bizim də məqsədimiz azərbaycanlılarla birdir. Millətimizin tərəqqisini fəqət [ancaq] öz siyasi istiqlaliyyətimizi müstəhkəm etməkdə [möhkəmləndirməkdə] görürüz. Biz gürcülər Zaqqafqaziya islamları ilə daima dostluq etmişik. Bizim müsəlmanlarla heç əlaqeyi-düşmənənəmiz [düşməncə münasibətimiz] ola bilməyəcəkdir. Biləkis [əksinə], get-gedə bir qədər də əlaqəmiz möhkəmləşəcəkdir.

Biz inanırıq ki, dövləti məqsədimiz bir olduğu üçün, bizim miyanımızda

[aramızda] heç vaxt gərginlik baş qalxızmayacaqdır. Bakıda açılmış Parla-man nümayəndələrini bütün Azərbaycan müsəlmanları kimi təbrik edirik.

SON VƏZİFƏMİZ

Zaman öylə bir zamandır ki, mahiy-
yətləri büsbütün biri-birinə zidd və
müxalif olan böyük və nəhayət qəvi
[güclü] olan dövlətlər hadisələrin,
vəz'lərin [vəziyyətlərin] vəfasına inan-
mayaraq, biri-biri ilə ittifaq və itti-
hadda [birlikdə] yaşamağa məcbur-
durlar. Zaman düşünmək, həm də pək
dərindən düşünmək və sonra işə başla-
maq zamanıdır. Dəqiqəlik hissiyata
qapılıraq düşünməksizin bir işə başla-
maq və sonra nəhayətsiz nədamət
[peşmanlıq] əzabını çəkmək, milyon-
larla insanlar taleyini idarə edən fəhm,
kamal ərbabına [sahiblərinə] rəcə
[məxsus] xasiyyətlərdən olmayaraq,
nadan, cahil küçə siyasilərinə məxsus
olan xasiyyətlərdəndir. Milləti girdabi-
həlakətə [məhv olma girdabına], zəla-
lətə, səfalətə düşünməksizin salmaq
və axırda bir şey hasil olacağını ümid
etmək, siyasətçə uşaqlıqdan başqa bir
şey sanılmaz. Hökumət başında daya-
nan hər bir idarə, millətin səadəti,
iqbalı yolunda səmimənə çalışmaq
istəyən hər bir firqə, millətin hal-
hazırdakı mənafeyini eyicə, ətraflıca
düşünməlidir. Ola bilsin hal-hazırda bir
təşəbbüs millətə mənfəətli görünərsə,
gələcəkdə bir o qədər zərəri havidir
[ehtiva edir] və biləks [əksinə], ola bilsin

bir təşəbbüs hal-hazırda az mənfəətli
və ya büsbütün mənfəətsizsə, gələ-
cəkdə böyük mənfəətləri, böyük
əhəmiyyəti haizdir [daşıyır].

Böylə olan surətdə fəhm, şüur
ərbabı, həqiqi vətən və millət xa-
dimləri, gələcək əsrləri beş dəqiqəlik
hal-hazırda fəda etməz. Siyasət ərbabı
həmişə vəsi' [geniş] və olduqca ətraflı
düşünər. Qafqaziyada yaşayan bütün
millətlər istiqlal və muxtariyyət əmə-
lini [arzusunu] bəsləyirdilər və bu yolda
çalışırdılar. Nəhayət arzularına yetdi-
lər. Şimdi növbədə olan məsələləri,
yalnız şu istiqlal və muxtariyyəti
mühafizə və müdafiə etmək yollarını,
vəsillələrini [vasitələrini] aramağa, bul-
mağa aid olmalıdır. Onlardan heç biri
dübarə [yenidən] əsarət zənciri altına
düşmək və əsrlərcə çəkdikləri zəhmət-
lər sayəsində qazandıqlarını bir an
içində itirmək istəməyir. İştə, bu nöqtə
onların istinadgahı, irtibat [əlaqə] nöq-
təsidir. Qafqaziyada yaşayan bütün
müstəqil, muxtar millətlər var gücləri
ilə şu ümumi nöqtəyə yapışmalı və
müttəfiqən, müttəhidən [birgə] onu
müdafiə etməlidirlər. Bütün təşəbbüs-
lərini, bütün iqdamlarını [addımlarını],
bütün istəklərini şu ümumi nöqtəyə
uyuşdurmalıdırlar. Şu nöqtənin ümu-
miyyətini pozan hər bir təşəbbüs, hər
bir iqdam, hər bir istək Qafqaziyada
yaşayan hər bir millətin, hal-hazırda
olmazsa da, yaxın gələcəkdə vəziyyə-
tinə böyük xələl yetirəcəyi mühəqqəq
[qəti] və müsəlləmdir [şübhəsizdir].

Böyük dövlətlər yalnızlıqda mövcu-
diyyətlərinin məmun [təhlükəsiz] və

məsun [toxunulmaz] olmamasını ciddən hiss etdikdə, kiçik dövlətlər öz aralarında ittifaq və ittihad üçün yaşamağa daha möhtac, bəlkə məcburdurlar. Aralarındakı ittifaq və ittihad daimi, vəz'lərin [vəziyyətlərin], hadisələrin dəyişməsiylə sarsılmaz, yıxılmaz bir surətdə yapılmalıdır. Bu da əllərinədə olan, kəndilərinin rifah və səadətinə qane olarlarsa pək mümkün işdir.

Qonşu; ötərilər, köçərilərlə deyil, həmişə duşbəduş [çiyin-çiyinə] yaşayacağı qonşularıyla razılıqda, ittifaq və ittihadda yaşamalıdır. Qonşuları ilə razılıqda yaşamayan qonşunun, hal-hazırda olmasa da, gələcəkdə, mövcudiyyəti böyük dəhşətlərə, fəlakətlərə məruz olacağı gün kimi aşkardır. Qafqaziyada mövcud muxtariyyətlər xalq cümhuriyyəti əsası üzrə təşkil olunmuşlar. Buna görə hər bir cümhuriyyətin yaptığı, yapmaqda olduğu və yapacağı hərəkətlərdə yalnız hökumət başında dayanan əşxas, ya siyasi firqə deyil, xalq dəxi tarix qarşısında məsuldur. Aldığı bunca hədsiz-hesabsız dərsi-ibrətlər [ibrət dərsləri] sayəsində Qafqaziya xalqı mənafeyini, həqiqi, səmimi tərəfdarlarını, xadimləri pək eyicə tanımalıdır, istiqbalını düşünməlidir, hər yetənin, ötənin, 5 dəqiqəlik hissiyyat xadimlərinin zahiri şirin, bətinə mühlik [zəhərli, öldürücü] sözlərinə, təzvirlərinə [fırıldaqlarına] aldanaraq kəndisini həlakət [məhv olma], fəlakət, əsarət uçurumuna atmamalıdır.

Bir hadisə üz verdikdə, əvvəl hissiyyat xadimləri dördəyən qəçəcəkdir. Fəlakətə yalnız xalq məruz və məh-

kum qalacaqdır. Buna görə Qafqaziya xalqı hökumətlər başlarında dayanan şəxslərin siyasətini, hal-hazırda və gələcəyə nisbətən tərzi-hərəkətlərini [hərəkət tərzlərini] kəməli-diqqətlə təqib etməlidir. Qonşu millətlərlə hüsnrəftar üzrə ittifaq və ittihadda yaşamağı ciddən və ələddavam [daimi olaraq] tələb etməlidir. Həqiqi mənafeyinə xələl yetəcəyini hiss etdikdə, öz hakim səsini ucaltmalıdır. Həqiqi mənafeyinə xidmət etməyən əşxası hökumət başından kənar etməlidir.

Bütün Qafqaziya xalqının istədiyi, istiqlal və muxtariyyət daxilində rifah, asayış və səadət içrə yaşamaqdır. Bu dəxi Qafqaziya millətləri arasında razılıq və sıxı, daimi ittifaq və ittihad üzrə hasil olar. Xalqın şu istəyinə, əməlinə [arzusuna] müxalif və müqayir [zidd] rəftar edən əşxas isə xalq xadimləri deyil, xüsusi mənfəətləri, şəxsi qərəzləri xadimidirlər və buna görə xalq hökuməti başından kənar edilmişdirlər. Çünki, iş başında qalmaları millətin mövcudiyyətini tədhiş edən [təhlükəyə salan] bir qüvvəyi-müxribə və mühlikə [dağıdıcı və öldürücü güc] təşkil edir. Ümidvarız Tiflisdə Gürcüstan, Ermənistan, Azərbaycan və Dağıstanlılar Cümhuriyyəti hüdudunu təyin etməklə iştiqal edən [məşğul olan] nümayəndələr mənsub olduqları millətlərin naminə istiqlal və muxtariyyəti, rifahi-halı və səadəti yolunda cüziyyəti [xırdalıqları] bir tərəfə buraxaraq, razılığa girərək, ifasına müvəzzəf olduqları [yerinə yetirmək vəzifəsini öhdələrinə götürdükləri] məsələni

müvəffəqanə [müvəffəqiyyətlə] həll edərlər və sonra kəndi hökumətləri tərəfindən şu dörd cümhuriyyət arasında daimi ittifaq və ittihad yapmağa müvəzzəf olarlar. Şu vəzifə onlara dəxi həvalə olunmasa, məzkur [adı çəkilən] hökumətlər şu məsələyi ciddən nəzəri-etinaya alaraq onu mövqeyi-icraya qoymaq yollarını aramalı və bu barədə müzakirata girişməlidirlər. Başqaları tərəfindən şu məsələ meydana atılmazsa da, Qafqaziyada yaşayan millətlərin təmini-istiqlal və muxtariyyəti, rifah və səadət və iqbalı naminə Azərbaycan Cümhuriyyəti ümidvarız şu müqəddəs işə ibtida edərək [başlayaraq], qonşu cümhuriyyətləri daimi ittifaq və ittihadə dəvət edər və bu yolda bütün qüvvəsini sərf edər. Vaxt gözləmir. Bu işdə təcil [tələsmək] lazım və vacibdir. Varsınlar məzkur cümhuriyyətin həqiqi, səmimi vətən və millət xadimləri, mətbuatları, xalqları təmini-istiqlal və muxtariyyətlərini, rifah və səadət və iqballarını arzu edərlərsə, şu müqəddəs yolda ciddi çalışmağa, yazmağa, tələbatda bulunmağa sərfi-himmət etsinlər [səy göstərsinlər]. Birlik edərlərsə, istiqlal və muxtariyyətlərinə uzanılacaq mütəcaviz [təcavüzkar] əlləri – nə qədər son[un]cular qəvi [güclü] olurlarsa-olsunlar – dibindən kəsərlər. Birlik edərlərsə, Sülh Konfransında bütün istəklərinə yetərlər. Birlik edərlərsə, rifah və səadət və iqbal içrə yaşayarlar.

Əbdülvahab Məhəmmədzadə

Ədəbi səhifələr

QÜRBƏT ELLƏRDƏ YADİ-VƏTƏN

“Karpat”da ikən

2

Ey vətən, ey beşik, həyatım üçün
Yenə sən aç qucaq, məmatım üçün.

Mədfənim səndə, məqbərim səndə
Öləyim səndə, son yerim səndə

Olsun ey mədəri-müqəddəsü-pak,
Qucağında qucaqlasın məni xak.

Tənimə bəslədin, böyütdün sən,
Qucağında gözəl isitdin sən.

Əmdiyim südlə içdiyim suyu mən
Borcluyam hər sənə, sevimli vətən.

Olmuşam nemətinlə pərvərdə,
Unudulmaz hüquqi-madəər də.

Qucağın bəsləyən şu övladın
İstəyir parlasın gözəl adın.

Səni parlatmağın təriqini mən
Anlayıb bilmişəm, zavallı vətən.

Ən böyük xidmət istəyirsən, ana,
Bunu çoxdan düşünmüşəm rəna.

İştə sinən məadini-sərvət,
Səndə çoxdur xəzaini-nemət.

Örtü altındadır xəzinələrin,
Hər qaranlıqdadır dəfinələrin.

Səndə pək çox təbii sərvət var,
Bizdə də bilgi yox, cəhalət var.

Cəhlimiz çox, kamalımız yoxdur.
Uçmağa şahbalımız yoxdur.

Seyr üçün asimani-irfanı,
Görməyə kainati-rəxşanı,

Pərrü-bali-kamal lazım, ana,
Anlamışdır bunu əzizim, ana!

Ey vətən, səndəki füyuzatı,
Səndə mövcud olan künuzatı

Əldə etməkliyə kamal gərək,
Yüksəlişçin də pərrü-bal gərək.

Ey vətən, ey zəminlərin gözəli,
Mislini görmədim cahən gəzəli.

Yerlərin cənnəti mənim vətənim,
Fərzdir xidmətin ölünçə tənim.

Səni sevmək təbii imanım,
Ey mənim qıbləgahi-vicdanım.

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

ƏDYAN VƏ MƏZAHİB NƏZARƏTİNDƏ [DİNİ ETİQAD NAZİRLİYİNDƏ]

Bu günlər Ədyan [dinlər] və Məzahib [məzhəblər] naziri həzrətləri Vüzəra Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] iki məruzə təqdim etmişdir. Məruzənin biri bu anacan Tiflisdə mövcud iki müsəlman idareyi-ruhaniyyəsi [ruhəni idarəsi] əvəzi olaraq şimdiki Bakıda bir məşixət dairəsi [şeyxlik, şeyxülislamıq qurumu] təşkil, digəri isə ruhanilərin maddi cəhətdən islahat və təbdilatı

[dəyişiklik edilməsi] xüsusundadır. Axırını məruzənin məzmunu işlə böylədir:

Bu anacan zəkat, fitrə, xüms və bu kimi bir taqım şəriət məcburiyyəti ilə verilən ianələr, ruhanilərimizə ən mühüm və ən əhəmiyyətli bir mədaxil mənbəyi olaraq, zahirən onların məişətini asan bir yola çıxarmışdır. Şimdi isə bu cür şər'i [şəriətə məxsus] sədəqələr Hökumətin qərarı üzərinə tamamilə dövlət xəzinəsinə yetişəcəkdir. Bədəhu [sonra] nazir cənabları deyirlər ki, bu böylə də lazımdır. Fəqət Hökumət məsələni bu yolda həll edərkən tək kəndi mənafeyi deyil, bəlkə ruhanilərimizin qarı-qarı gəzib dilənçi surətilə hərədən bir pay almağını ruhanilik rütbe-yi-əhtiramına [ruhaniliyin hörmətinə] müvafiq görməyərək, onların şu alçaq sənətdən xilas edilməsini dəxi nəzəri-diqqətə alıb zənn edirəm. Böyləlikdə madam ki, zamani-qədimdən adət olmuş ruhanilərin şu mədaxil mənbəyi şimdiki bikkülliyə [tamamən] Hökumətin kəndi ixtiyarına keçirilir, öylədə onlara ailələrini idarə və övladlarını tərbiyə edəcək miqdarda geniş və müəyyən bir maaş təyin edilməsi dəxi ən zəruri və ən lazımlı bir məsələdir.

Bu məsələnin səriən [sürətlə] həll olunmasını rica edərək nazir cənabları söyləyirlər: Maaş və müavinət [yardım] istedadı [xahişi] xüsusunda əlan [hal-hazırda] Azərbaycanın hər tərəfindən istər kənd və şəhər, istər uyezd və vilayət qəzalarından hər gün Nəzarətə

[Nazirliyə] ərizələr gəlməkdədir.

Bədəhu məruzədə söylənir ki: Bundan sonra ruhanilərin tək şəriət deyil, ədəbiyyat, siyasət və bu kimi başqa elmlərdən də xəbərdar olmağı lazımdır. Bu isə daha mühüm bir məsələdir deyə, gələcək cavan ruhanilərin təhsilinə dəxi artıq və ciddi diqqət etməyi tövsiyə edərək əlyövmlər [hal-hazırda] Gəncədə mövcud Mədrəseyi-Ruhaniyyənin idarə və məramnaməsini genişləndirmək və oraya qabil və kamil üləmalardan [alimlərdən] müdərris və müəllimlər təyin etmək xüsusunda dəxi tədabirdə bulunmalıdır [tədbirlər görməlidir] söyləyirlər. Bu işlərin qövlədən feilə [sözdən işə] gətirilməsi üçün Hökumət tərəfindən iki yüz əlli min rublə paranın bırxılması rica olunur.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Azərbaycan Milli Şurasına, Azərbaycan Parlamanı təşkilindən ötrü hazırlanmış layihə pişnihad [təqdim] edilmişdir.

- Dün [dünən] bütün çörəkçi dükənlərində bişmiş çörək yox idi. Bundan dolayı çörək olan bəzi dükənlər qarşısında əhali yenə növbəyə durmuşdu. Çörəyin qiyməti də 4 rublə 20 qəpiyədək, bir para yerlərdə isə 4 rublə 50 qəpiyədək qalxmışdır.

- Üçüncü gündür ki, Rus Milli Şurasının qapalı iclası olmaqdadır. İşbu iclaslarda müzakirə edilmiş məruzə və məsələləri elam etməmək [bildirmə-

mək] qət edilmişdir.

- Rusiya, Gürcüstan və Ermənistanə göndəriləcək xüsusi teleqramların hər kəlməsinə 70 qəpik, hər teleqramda 1 rublə 50 qəpik əlavə alınacaqdır.

- Təşrini-saninin [noyabrın] 20-sində Biləcəri ilə Heybət mövqifləri [stansiyaları] arasındakı dəmiryol xətti güclü seldən xarab edilmişdir. Tren hərəkəti müvəqqəti dayandırılmışdır.

- Noyabrın 15-indən etibarən “Türk Ocağı” cəmiyyəti cənbində [nəzdində] cəmiyyətin büfesi [bufeti] güşad edilmişdir [açılmışdır]. Hər gün axşam saat 5-dən 11-ə dək açıqdır.

LƏNKƏRAN MÜSƏLMANLARININ HEYƏTİ

Təşrini-saninin [noyabrın] 19-unda Xariciyyə naziri həzrətləri Lənkəran müsəlmanları tərəfindən göndərilmiş heyəti qəbul etmişdir. Lənkəran islam əhalisi Avetisov dəstəsinin qırmızı tədhişinə [terroruna] məruz qalaraq min cür bəla və əzaya düçar olur. Heyət nazirdən rica etmişdir ki, Şimali İran ordusu baş komandanı general Tomson nəzdində işbu dəstənin oradan çıxarılması barəsində təşəbbüsatda bulunsun. Bununla bərabər heyət demişdir ki, Lənkəran qəzasında bir dənə də olsa erməni, gürcü olmadığından dolayı erməni dəstəsinin orada qalmasının heç bir mənası yoxdur. Heyət, Bakı və Lənkəranda qalmış

fərarilərin əhvalını təsvir edərək, vapor hərəkətinin təcdid [bərpa] edilməsi barəsində lazımı tədabirin ittixaz edilməsini [tədbirlərin görülməsini] rica etmişdir. Nazir, heyəti istima etdikdən [dinlədikdən] sonra təhriri [yazılı] bir ərizihəl [ərizə] verilməsi lüzumunu söyləmişdir.

GÖMRÜK İDARƏSİNDƏ

- Bu vaxtadək buraya varid olan [gələn] vaporlardan birində 2000 sandığadək xüşkbar [quru meyvə] gətirilmişdir. Tüccaran [tacirlər] miyanında [arasında] dəvəran edən [gəzən] şayiata [şayielərə] görə Ənzəlidə bir neçə vapor vardır ki, xüşkbar ilə yüklənib Bakıya gələcəkdir.

- Alınan məlumata görə, ən yaxın bir zamanda İran ilə mal hərəkəti başlanacaqdır. Bakı gömrüyünün fəaliyyəti təcdid [bərpa] edilir. İşbu günlərdə gömrük müdirliyinə təyin edilmiş Budinski işə şüru edərək [başlayaraq] fəaliyyətini genişlədəcəkdir.

- Səbzə [tərəvəz] ilə yüklü “Nömrə 640” barj Ənzəlidən Bakıya gəlmişdir.

- Gürcüstan hüdudundakı gömrükxanalara baxmaq qəsdilə Bakıdan çıxmış Lopato Bakıya qayıdacaqdır.

AZƏRBAYCAN DƏMİRYOLUNDA

Azərbaycan Dəmiryolları müdiri bütün mövqif [stansiya] müdirliyinə

xəbər vermişdir ki, xidmətdən ixrac edilənlərin borclu olduqları təftiş ediləndən sonra ixrac edilsinlər.

Azərbaycan Dəmiryolları İdarəsi Gürcüstan Dəmiryolları İdarəsi nəzdində təşəbbüsatda bulunaraq türklər ilə aparılmış 117 neft vaqonu, 180 örtülü vaqon, 120 açıq vaqonların təcili sürətdə qaytarılmasını rica etmişdir.

Lazımdır

Türkcə və rusca bilən hesabdar (buxqalter). Ünvan: Bazarnı caddədə Qubernskinin küncündə Heydər Möhsünovun mağazası.

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevoy caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Doktor Krinski

Sifilis, əmrəzi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərazinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gecə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

209

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qarıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Ərazi və Dövlət Əmlakı

Nəzarətindən

səh. 415. “...1919 kanunu-əvvəlin [dekabrın] 31-inə kimi...”: Qəzetdə “1919 kanunu-əvvəlin 1-inə kimi” getmişdir.

Qəzetdə **“müzayidəsiz (torqsuz) ola-raq əkin əkmək üçün”** sözləri qara hərflərlə vurğulanmışdır.

səh. 416. “Hərgah kartof və bağça əkilərsə, əvəzinə yuxarıda yazılan məhsulat verməlidir.”: Bu cümlə belə başa düşülməlidir: “Hərgah kartof və bağça əkilərsə, əvəzinə yuxarıda yazılan məhsullardan hər hansı biri (göstərilən normaya görə) verilməlidir.”

Azərbaycan Milli Şurasında

səh. 418. “Qafqaziya təqvimi”: Rusiya imperiyası dövründə Qafqaz haqqında illik məlumat kitabı olan “Kavkazskiy kalendar” nəzərdə tutulur.

səh. 418-419. “Azərbaycan Parlamanı, Azərbaycan Məclisi-Müəsisssanı dəvət olunmaya qədər aşağıdakı tərtiblə intixab olunmuş əzadan təşəkkül edir.”: “Qəzetdə bu cümlədən sonrakı bəndlər, ərəb əlifbasında hərflərin sırasına müvafiq olaraq Əlif (A), Be (B), Te (T), Se (S)... kimi sıralanmışdır.

səh. 419. “Sovet Syezd”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

Alman mətbuatı mütarikə haqqında

səh. 421. “T. R.”: “Teqlixe Remdşau” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Almaniya vəkilləri...”: Burada söhbət, Antanta ilə Almaniya arasında 11 noyabr 1918-ci ildə imzalanan Kompyen Atəşkəs Müqaviləsini Almaniya tərəfindən imza-

layan səlahiyyətli nümayəndələrin bir qismindən gedir.

İstanbul səyahəti haqqında Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəyin konfransı

səh. 424. “Hürriyyətərvərən”: Osmanlı Hürriyyətərvər Avam Fırqəsi nəzərdə tutulur.

səh. 426. “M. H.”: Bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Qəzetələrdən

səh. 426. “H. K.”: Həştərxanda nəşr edilən “Kommunist” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Cümhuriyyətin Hərbi Şurası”: 1918-1923-cü illərdə RSFSR Silahlı qüvvələrində ali idarəetmə orqanı olan Respublika İnqilabi Hərbi Şurası [Революционный Военный Совет Республики] nəzərdə tutulur.

“Qırmızı qışlalar”: Həştərxan şəhərinin mərkəzində yerləşən əsgər kazarmaları [Красные казармы] nəzərdə tutulur.

Volost: Rusiyada kiçik inzibati-ərazi vahidi. Kənd icmalarından ibarət olan volostlar SSRİ-də 1920-ci illərdə aparılan inzibati-ərazi reformları əsnasında ləğv edilmişdir.

“Qürbət ellərdə yadi-vətən” şeiri (səh. 430-431) üçün lüğət:

məmat: ölüm
mədfən: dəfn yeri
məqbər: qəbir
madəri-müqəddəsü-pak: müqəddəs və pak ana
xak: torpaq
tən: bədən
pərvərdə: bəslənmiş
hüquqi-madər: ananın haqqı
təriq: yol

rəna: gözəl; incə
məadini-sərvət: sərvətlər mədəni
xəzaini-nemət: nemət xəzinələri
şahbal: qanad; böyük və güclü qanad
asimani-irfan: bilik səmaları
kainati-rəxşan: işıqlı kainat
pərrü-bali-kamal: kamal qanadları
əazim: böyüklər
füyuzat: feyzlər; bərəkətlər, bolluqlar
künuzat: xəzinələr
pərrü-bal: qanad; qol-qanad
qıbləgahi-viddan: vicdanın qıbləsi

Ədyan və Məzahib Nəzarətində

səh. 431. “Bu günlər Ədyan və Məzahib naziri həzrətləri...”: Bu dövrdə Dini Etiqad naziri Musa bəy Rəfiyev idi.

Lənkəran müsəlmanlarının heyəti

səh. 432. “Təşrini-saninin 19-unda Xariciyyə naziri həzrətləri...”: Bu dövrdə Xarici İşlər naziri Əlimərdan bəy Topçubaşov idi.